

הכרזו חנוך סמית (בטעות) שלא עבר את אחוזה-הסימה. ישבתי אז לידו מול מצלמות הטלוויזיה. וראיתי את המכה יורדת עליו. לא היה לו שום חשק לעבור על חווייה זו שנית. לכן הקדיש זמן רב לרכישת ידידותו של אדם, שעמד לפלוש לחיים הפוליטיים: אריק שרון. תמיר עודד אותו ליוזם ליכוד גדול של הימין. הוא היה בטוח שבגין יפוצץ את המיבצע, ואז — כך קיווה — יצטרפו הליברלים עם שרון לגוש חדש עם תמיר. בגוש כזה קיווה תמיר להיות המנהיג הפוליטי העליון, מעל לאריק הבלתי-מנוסה והליברלים האפורים. הגוש היה הופך שותף טבעי למערך בקואליציה החדשה, ותמיר יכול היה, סוף-סוף, להגיע אל שולחן הממשלה.

בשנייה האחרונה תקפה אותו הפאניקה, והוא ניסה לפרוץ החוצה. בתימרון שקוף, השתדל לפוצץ את הליכוד העומד לקום. אך זה היה מאוחר מדי. תומכיו קמו עליו, מנעו זאת ממנו. רק בדבר אחד הצליח באותו רגע: לנחול את שינאו של אריק שרון. יום הליכוד, שראה את תמיר כמחבל במיבצעו ההיסטורי.

כשאמר תמיר כימים האחרונים שאריק היה רוצה ליטול לידיו תתימקדו ודקדקו את כל ראשי הליכוד, הוא לא הגיב. אירו שרק אריק את הכלי, היה מכון את הכדור הראשון אליו.

מה היה קורה, לולא הצטרף תמיר לליכוד? הוא עצמו מדבר עתה בסיגנונו הרגיל על "עשרה מנדאטים", שהיה מקבל המרכז החופשי לבדו. בעת המשאית-מתן דיבר על ארבעה-חמישה מנדאטים בטוחים. בסופו של דבר הסתפק בשלושה מקומות בטוחים ברשימה המשותפת. הרביעי נכנס בנס. כיום נדמה לו שיכול היה ללכת לבדו, להשיג ניצחון מרשים, לאסוף את בוחרי הימין המתון. לגזול גם את קולותיה של שולמית אלוני. אם אלוני הגיעה לממשלה, אחרי שהשיגו שניים וחצי מנדאטים בלבד — מדוע לא יכול היה הוא להשיג עמדה ממשלתית בכירה הרבה יותר? מהי שולמית אלוני, בהשוואה אליו?

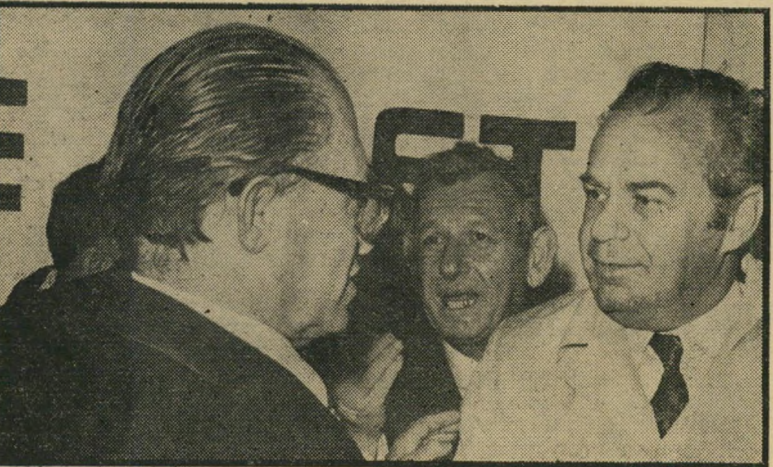
(המשך בעמוד 26)

1948: תמיר ובגין במסע-ניצחון באמריקה

1966: תמיר ובגין ערב הפילוג בחרות

1974: תמיר ובגין בהפגנה מטעם הליכוד

כך התחיל הניגוד. הוא בלט במפלגה החדשה, היה ליד-התפוצה של בגין, נלקח על-ידי למסע-ניצחון בארצות-הברית. אולם חיש מהר מרד בבגין והציע לו לפרוש ליישוב-ספר, כמו שעשה בן-גוריון ב-1953. כך התחילה שניאה הנמשכת כבר עשרים שנה, ובוודאי תימשך עשרים שנים נוספים.

תמיר, הצבר ממשפחה טובה, בז לבגין, העולה החדש (1941), בעל הגיגים הפוליטיים. יתכן שהוא מקנא בעיקביות הקנאות של בגין, הגורמת לבגין להתעלות ברע-משבר מעל לשיקול של כדאיות פרגמטית, ולהישאר צמוד לעקרונותיו. כמו בגין, מאמין תמיר שהוא יועד על-ידי הגורל להנהיג את העם כדור זה. שני מאמינים כאזה אינם יכולים לדור בכפיפה אחת. כאשר מצטרף מאמין שלישי, כמו אריק שרון, הופכת הטרגדיה לפארכה.

אדון ומשרתים

אחרי השבר הראשון עם בגין, החליט תמיר להתמסר לכמה מישפטים פוליטיים גדולים. שיבססו את מנהיגותו הבלתי-תלוויה. בשני מישפטים מפורסמים — פרשת קסטנר ופרשת עמוס בן-גוריון — נחל הצלחה אדירה בדעת-הקהל. מעטים שמו לב לעובדה שהפסיד בסופו של דבר את שני המישפטים. הציבור ראה בו לוחם מצליח, מבריק ושואף-שינוי.

בסוף שנות ה-50' היה מוכן ליוזמה פוליטית. אך במקום לאסוף סביבו את הכוחות האנטי-ממסדיים, ולהקים תנועה גדולה לשינוי, חיפש במחסן הגרוטאות של המימסד, ואסף עסקנים מכובדים שיצאו מכלל שימוש, מסוגו של אליעזר ליכנה. כך קם, "המישטר החדש". לעומת תנועת-החרות הקיצונית, בעלת שתי-גדולות-לירדן, נקט תמיר לשון מתונה. הוא עיכל הרבה מסיסמות העולם הזה (למשל: יחס חדש לבעיית הערבים), אך מבלי לקבל את דרישותיו הבלתי-פופולריות (למשל: פיתרון בעיית הפליטים). הציביון הכללי היה מתון, ליברלי, שוחר-שלום, רפורמיסטי. מבחינה מפויימת, הקדים, "המישטר החדש" את התרגיל של תנו" עות ר"צ ו"שינוי" ב-15 שנה.

אולם הכפילות של תמיר היתה בעוכריו. המעריצים הצעירים, שראו בו טריבון מהפכני, הסתכסכו בתנועה החדשה עם העסקנים הקשישים, שראו בו עסקן מימסדי. תמיר לא העז להתייצב לבחירות, הקבוצה כולה התפרקה תוך שינאה הדדית לוחתת. כימעט כל שותפיו של תמיר באותה הרפתקה הפכו לשונאיו המושבעים. תופעה זו חזרה כמה פעמים בדרכו של תמיר. יש לו כישרון בלתי-רגיל למשוך אל עצמו אנשים, המעריצים אותו כאלוהים, המחקים את גיגיו והרואים בו מנהיג עילאי. תוך זמן לא-רוב מתאכזבים ממנו אנשים אלה, והאהבה הופכת לשינאה. נראה כי עכשיו חוזרת תופעה זו במרכז החופשי. הקסם האישי שלו תועלת מדי, והתועלתיות שבו בולטת מדי.

לאהבה ולשינאה יש סיבה אחת: כישרונו של תמיר לרכוש לב אנשים קשור באמונתו המוחלטת שעליהם לשרת אותו. כרגע שהאיש אינו מסוגל או אינו רוצה לשרת, מאבד בו תמיר את העניין כליו. אין לו ידידים או שותפים. יש לו רק משרתים.

אין תמיר מקובל בחברת האנשים שיסבו עימו במעצר, ורבים מהם שונאים אותו עד היום. אנשי, "המישטר החדש" לא הצטרפו אליו במרכז החופשי. האדם המצטיין בכישרון בלתי-רגיל לכבוש את לב בעלי-שיחיו, כשהוא מעוניין בכך, ויכול להשיג מהם כימעט כל דבר — חסר כימעט לחלוטין מעריצים ההולכים עימו כיברת-דרך ארוכה. כימעט כל מעריציו מאתמול הם אויביו בהווה.

גם מבחינה זו נופל תמיר מבגין, המוקף חבורה גדולה של נאמי נים אישיים החוזכים עימו כאש ובמים מזה עשרות בשנים — נוסף על כישרונו הייחודי לשמור לעצמו את הערצתם של המונים גדולים.

אלוהים ירחם

לקראת בחירות 1965 הבין תמיר שהוא עומד ליד שוקת שבורה, וכי הוא יכול להיכנס לכנסת רק במסגרת חרות. לכן הנמיך את קומתו, חזר למפלגה, השתדל להצטרף לפולחן בגין ולשאת את מיוזדותיו. האיש שצעק באסיפת-היוסוד של "המישטר החדש" לעבר מפי ריעים משורות חרות: "אלוהים ירחם על המדינה אם תגיעו אייפעים לשילטון!" הפך לדובר תנועת-החרות.

אילו היה תמיר בעל סבלנות, ומוכן לפעול באור-רוח על פי קו מחושב ועיקבי, היה בוודאי עולה במהרה בסולם של חרות, הופך לאיש מס' 2, ונכנס כשר לממשלת הליכוד של 1967.

אולם לתמיר אין סבלנות. אין לו מוח ניתוחי, המאפשר לו לשקול זו מול זו אלטרנטיבות, סיכויים וסיכונים. לבחור בדרך אחת ולהתמיד בה. יש לו מוח אינטואיטיבי. רגשות אישיים משפיעים על דרכו יותר מהחלטות מודעות.

כמו עזר וייצמן ואריק שרון אחריו, מאס תמיר בפולחן-בגין כעבור זמן קצר מאוד. בעודו אסיר בסינת גח"ל, הבלתי-מכשרת, ראה לגנד עיניו את הצלחת סיעת העולם הזה, שהמציאה שיטה פרלמנטרית חדשה והטביעה את חותמה על כל האירועים בכנסת וכמובן, הוא לא חלם על העומד להתרחש במאי 1967.

כך באה ההתפוצצות. בוועידת חרות היה נדמה לתמיר שהוא יכול להדיח את בגין. הוא הרים את נס המרד. נמתך על-ידי מכת-נגד מהירה וזריזה של בגין, ומצא את עצמו בחוץ, עם קומץ קטן מאוד של אוהדים.

כיום נוטים לשכוח כי המרכז החופשי ב-1966, כמו ר"צ ב-1973, לא נולד כתוצאה מחלוקה דפרוש וזחקים תנועה חדשה, בעלת תפיסה חדשה. הוא קם מפני ששמואל תמיר, כמו שזומית אלוני, הורה וגורש מתוך מופלגת-אם מימסדית. התנועה החדשה קמה מאונס, והי תפיסה החדשה נדקטה בחיפזון מכדי הבא ליד.

עד למאי 1967 היה תמיר בצד המתון של חרות, ולעג בפומבי לתפיסות הלאומניות הסיפוחיסטיות של בגין וחסידיו. שנראו כאנאכרוניזם מגוחך. אך ערב ששת-הימים הצטרף גח"ל לממשלה, תמיר נשאר באופוזיציה. בן-לילה הפך לדובר סיפוחיסטי קיצוני, ושפך קיתונות של בוז על המתניות המימסדית של השר מנחם בגין. במחצית השנייה של הכנסת הששית התחרו סיעות המרכז החופשי והעולם הזה על כתר האופוזיציה הלוחמת — האחת מן הימין הסיפוחיסטי, השנייה מצד מחנה השלום הליברלי-סוציאלי. אך למרות שתמיר היה בעל שלושה, ולאחר מכן ארבעה, קולות בכנסת הששית, וזכה בתמיכה עצומה מצד עיתוני-הערב והארץ, בבחירות 1969 קיבל פחות קולות מאשר תנועת העולם הזה. הח"כ השני של המרכז החופשי נכנס לכנסת רק הודות למעצרים של כ-150 בוחרים של רק"ח. שיכלו להעביר את המנדאט ה-120 מאליעזר שוסטק לאברהם לבנבראון.

בכנסת השביעית חזרה ההתחרות בין שתי הסיעות הקטנות, ונחקק חוק בדריעופר כדי לבלמן. לתמיר היה יתרון אחד עצום: העיתונות שירתה אותו בצורה חסרת תקדים, הגדילה את ממדיו פי כמה וכמה. אולם פירסום אינו הופך אוטומאטית לכוח.

חזרה אל הכלוב

כל שחתקרכו בחירות של 1973, כן גבר החשש בלב תמיר. הוא לא יכול היה לשכוח את הרגע חנורא, במוצאי יום-הבחירות של 1965, כאשר